

KOHILA HARIDUSSELTS 1926—1940

Kohilas tegutsenud seltsidest kõige viimasena asutati haridusselts. Seltsi loomise tingis üha suurenev tarve mitmesuguste kursuste ja loengute järele. Muusikaselts «Maleva» ja spordiselts «Püsivus» olid oma tegevuse suunanud kitsale erialale. Nii otsustatigi kutsuda ellu uus, vabaharidustöö alased laiemalt hõlmav organisatsioon.

Kohila Haridusseltsi asutajaliikmetena kirjutasid põhikirjale alla kooliõpetajad August Ruut, Arnold Uustalu ja Richard Jürgenson. 24. aprillil 1926. a. registreeris Tallinna-Haapsalu Rahukogu põhikirja ja Kohila Haridusselts võis oma tegevust alustada.

Seltsi avakoosolek toimus 31. oktoobril 1926. a. Kohila algkooli ruumes. Esimesse 5-liikmelisse juhatusse valiti A. Ruut,

A. Korv, J. Maksim, L. Veiserik ja A. Klapp. Esimesse revisjoni komisjoni J. Tamlak, H. Simonlatser ja V. Jairus. Seltsi esimeheks sai August Korv.

Kohe pärast seltsi asutamist asuti agaralt korraldama kultuurharidustöö mitmeid vorme. Järgnes hulk loenguid kirjanduse, kasvatusteaduse, maateaduse, loodusteaduse, ajaloo, tehnika, põllumajanduse jt. aladelt. Lektoriteks olid tuntud ühiskonnategelased: kirjanik A. Kivikas, magister J. Kents, insener E. Koplus jt. Loengute kõrval korraldati ka rida pikemaid kursusi: teatrikunstist, toiduvalmistamisest, põllundusest, käsitööst, aiandusest jt. Osavõtt loengutest ja kursustest oli elav. Enamik neist üritustest oli tasuta.

Kuna 1926. a. loobus muusikaselts «Maleva» laulukoori toetamisest, siis otsustas haridusseltsi juhatus 31. märtsil 1927. a. luua seltsi juurde uue segakoori.

Koorijuhiks kutsuti August Ruut ja segakoori esimene harjutus peeti Kohila vallamajas 7. mail 1927. a. Siitpeale algas koori viljakas kontserttegevus nii Kohilas kui väljaspool seda. Võeti osa mitmest üldlaulupeost Tallinnas, samuti maakondade laulupäevadest. Aktiivsemad lauljad olid M. Kant, A. Poomann, J. Pudivere, H. Ruut, L. Liivak, M. Pöder jt. Harjutusruumidena kasutati vallamaja, koolimaja ja hiljem rahvamaja ruume.

Kuni 1933. aastani puudus Kohilas korralik näitelava. Paberivabriku lasteaia väikesel laval esitati siiski mõned näidendid, mis õpetaja E. Vellmanni juhendamisel lavaküpseks said ja rahva hulgas hea vastuvõtu leidsid.

Rahvamaja saali valmimisega avardusid ka näiteringi võimalused. Ring otsustati nimetada haridusseltsi teatriringiks. Teatriringi näitejuhiks sai R. Viilup. Õnnestunud lavatükid olid rahvamaja avapidustusteks lavastatud A. Kitzbergi «Nee tud talu», 1935. a. lavastatud sama autori «Kauka jumal», 1936. a. A. Korneitsuki «Platon Kretšet». Teatriringi liikmete arv ulatus seitsmeteistkümmeni.

Oma majandusliku olukorra parandamise eesmärgil tuli seltsil hakata korraldama pidusid ja kinoetendusi. Esimene seltsi poolt korraldatud peoõhtu toimus juba 28. novembril 1926. a. Esimene aiapidu aga 5. augustil 1928. a. Pidude eeskavapoolse osa täitsid teatriring ja laulukoor.

Haridusseltsi üheks peamiseks teeneks oli aga kinoetenduste alustamine algkooli ruumides 1930. a. 4. jaanuaril. Esialgu kasutati «Zenith»-tüüpi kinoaparaati ja petrooleumimootorit. Need seati üles koolimaja keldrikorrusele. Saatemuusika ülekandmiseks osteti heliplaadimuusika võimendaja ja valjuhääli-

di. Kuna kooli saal mahutas ainult 120 inimest, toimusid kinoetendused kahel õhtul. Alates 1933 a. 6. jaanuarist toimusid kinoetendused juba rahvamaja saalis. Selleks ajaks oli seltsile muretsetud kaasaegsem projektsiooniaparaat «Pathe». Et saada kinoetendustest suuremat tulu rahvamaja ehitamise heaks, täitsid seltsi liikmed tasuta motoristi, kinomehaanikute, piletimüüjate, kontrollijate jt. kohustusi.

Eraldi etapi haridusseltsi tegevuses võttis endale Kohila rahvamaja ehitamine. Rahvamaja ehitamise mõte kerkis üles juba 1923. a. Kolm aastat hiljem, s.o. 1926. a. peetud I Hageri kihelkonna laulupäeva korraldav toimikond määras laulupäeva tulude ülejäägi 332 krooni ja 57 senti Kohila rahvamaja ehituskapitali algvaraks ja andis selle hoiule vastasutatud Kohila Haridusseltsile. Seda fakti tuleb pidada esimeseks tegelikuks sammuks rahvamaja saamisloos.

24. veebruaril 1928. a., Eesti Vabariigi 10-aastapäeva puhul peetud pidulikl koosolekul määras Kohila vallavolikogu omalt poolt rahvamaja ehituskapitali toetuseks 500 krooni ja lubas valla käes olevast riigi rendimaast anda rahvamaja krundiks 1 ha suuruse maa-ala.

Haridusseltsi initsiatiivil kutsuti 10. mail 1928. a. vallamajas kokku nõupidamine. Sellest võtsid osa muusikaselts «Maleva», spordiselts «Püsivus», Kohila Haridusselts, Lohu Rahvaraamatukogu Selts ja Kohila Vallavalitsus. Jõuti üksmeelele — Kohilasse tuleb ehitada rahvamaja. Kuid kes ja kuidas seda seda tegema peab jäi lahtiseks. Hiljem selgus, et seltsid oma varaga ei suuda rahvamaja ehitust ette võtta. 1929. a. 17. veebruaril tegi haridusseltsi peakoosolek ettepaneku ühineda kõigil kohapealsetel kariduslikel organisatsioonidel, et siis koos ehitust ette võtta. Kahjuks ei andnud ettepanek soovitud tulemust ja rahvamaja ehitust tuli haridusseltsil oma õlule võtta.

Kohila rahvamaja ehitusprojekt koos eelarvega anti teha A. R. T. Põllumajandusliidu Ehitustalitusele. Sama aasta sügisel lasti lõhkuda 150 kuupmeetrit kive rahvamaja alusmüüri jaoks. Valla elanike hulgas levitati lendlehti, kus kutsuti üles astuma Kohila Haridusseltsi liikmeks, et sel teel rahvamaja ehitust aineliselt toetada.

Seltsi peakoosolekul 9. veebruaril 1930. a. kinnitati rahvamaja projekt ja eelarve, mille järgi kujunes ehituse maksumuseks 45 000 krooni.

Rahvamaja alusmüüri ehitustöö ettevõtjaks määrati Peeter Slenduhof. 27. juulil 1930. a. toimus pidulik nurgakivipanek. Nurgakivisse müüriti metallkarp vastava aktiga.

1931. a. andis siseminister seltsi juhatuse palvel loa korjanduse korraldamiseks. Saadi kokku 5000 krooni ja otsustati suvel ehitustöid jätkata. Sõlmiti leping Sutlema metskonna metsaülemaga 250 ehituspaldi ostmiseks. Palke osteti ka kohapealsetelt talupoegadelt. Ostetud puud veeti paberivabriku saeveskisse, kus need laudadeks saeti Mõningast toetust andsid ka «Maleva» ja «Püsivus».

Võistluspakkumisel anti rahvamaja ehitustöö kohalikule ehitusmeistrile Kustas Kruusiaugule, ehitustöö järelevalvajaks võeti diplomeeritud insener Konstantin Meyer. Katusekatmise töö anti plekksepp M. Kukele.

1931. a. novembrikuu lõpuks oli ehitus katuse all.

1932. a. võeti seltsi poolt ehitatav rahvamaja Harju Maavalitsuse ettepanekul avalikkude rahvamajade võrku, et sel teel Haridusministeeriumilt riiklikku laenu saada. Kuid laenu ei antud ja taas tuli korjanduse teel ehituse jätkamiseks raha koguda.

Toetuse saamiseks pöördui ka Riigivanema J. Teemanti poole, kes annetaski ehituseks 500 krooni. Abi andis ka paberivabriku juhtkond.

26. detsembril 1932. a. toimus Kohila rahvamaja saalis esimene peoõhtu. Paberivabriku direktor G. Sommer kinkis rahvamajale klaveri.

1934. a. ehitati valmis näitelava-ruum ja 1. aprillil anti etendus uult suurelt lavalt. Rahvamaja pidulik avamine toimus 23. septembril 1934. a. Pidulikust aktusest võtsid osa haridusminister N. Kann, praost K. Thomson, ülempreester J. Gustavson.

1936. a. annetas Riigivanem K. Päts Kohila rahvamaja heaks 2000 krooni. Nüüd saadi tasuta rahvamajal lasuvad eravõlad ja täiendada ruumide sisustust.

Seega kestis Kohila rahvamaja ehitus 1930.—1936. aastani ja sai teoks eeskätt haridusseltsi juhatuse ja tema kauaaegse esimehe August Klapi tööle. Oma panuse andsid ka «Maleva», «Püsivus» ja teised alevi asutused.

Haridusseltsi tegevus lakkas nagu teistegi haridusorganisatsioonide oma 1940. a., mil rahva omaalgatuslikud ühendused ja seltsid kuulutati riigivaenulikeks ja nende tegevus keelati.